

Відкинути брехню та окреслити межу компромісу з Росією

Яна СТАДІЛЬНА

У 40-х роках минулого століття в Кшижовій у палаці фон Мольтке збиралися антинацисти. Учасники «Хреста Крейсау» сподівалися завдяки компромісу з Гітлером знайти шляхи розвитку післявоєнного світу та Німеччини. Це призвело до провалу та їхньої страти. Трагічна історія «Хреста Крейсау» є відправною точкою для роботи кожної з груп, які приїждять нині до Кшижової в Центр міжнародних зустрічей, щоб обговорити сучасні виклики. Питання взаєморозуміння, війни і миру. Нещодавно саме тут експерти та науковці з України, Польщі й Німеччини говорили про межу компромісу з Путіним.

Про неусвідомлення Європою, на краю якої прірви вона нині стоїть. Адже те, що так зручно з подачі Кремля називається «українською кризою», є справжньою війною. І капітуляція в ній Києва стане поразкою насамперед Європейського Союзу.

Зі зламанною парасолькою проти російського «граду»

Оточений парком палац у стилі необароко. Його стіни чули плани замаху на Гітлера. Нині в цього місця – інша особлива мета. Завдяки створеному в 1990-ті роки фонду «Кшижова» маловідоме польське село (колишнє німецьке Крейсау) перетворилося на впливовий центр, де відбуваються конференції молоді, політиків і науковців, що приїждять сюди з усієї Європи. Рішення про його створення прийняли після історичної зустрічі канцлера ФРН Гельмута Коля з першим прем'єр-міністром посткомуністичної Польщі Тадеушем Мазовецьким у 1989 році. Саме тут відслужили «месу примирення».

Організаторами конференції «Новий альянс у Європі: Польща–Україна–Німеччина» в палаці фон Мольтке в Кшижовій, що відбулася 13–14 березня, стали Студії Східної Європи Варшавського університету, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника та Фондація PAUCI. До уваги учасників – найгостріші теми сьогодення. Від перспектив європейської безпеки в світлі агресії Росії в Україні до макроекономічної перспективи реформ у нашій державі. Від деолігархізації та боротьби з корупцією до децентра-

Ян Маліцький (ліворуч) та Ігор Цепенда

лізації влади й проблем місцевого самоврядування.

Цією зустріччю, по суті, започатковано ще один цікавий формат обміну експертних думок, і директор Студій Східної Європи Варшавського університету Ян МАЛІЦЬКИЙ висловив сподівання, що Кшижова відтепер стане постійним майданчиком для спілкування науковців, політиків і політологів із Польщі, України та Німеччини. Крім того, він особливо підкреслив, що сучасній Європі необхідно терміново перебудувувати свою східну політику.

«Не можна говорити про те, що якщо Мінські угоди буде порушено, то Берлін щось зробить. Адже ці уго-

ди порушуються щоденно!» – зацентрував пан Маліцький. Він додав: хоча Польща сьогодні й не входить до так званого нормандського формату, Київ у військовій стратегії все ж має однозначно трактувати Варшаву як свого надійного союзника.

У свою чергу, ректор Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника Ігор ЦЕПЕНДА заявив: «Нині нам потрібно частіше обмінюватися думками й ґрунтовно аналізувати ситуацію, даючи їй чіткі експертні оцінки, які ми повинні доводити до керівництва держав». На його думку, сучасна політика є надалі залежною від історії, яку не можна зневажати.

«На Заході популярне гасло: залишмо історію історикам. Ця теза є помилковою щодо Росії, бо Кремль завжди використовував історію в політичних цілях, фальсифікуючи при цьому історію поневолених народів», – підкреслив пан Цепенда.

«Ніхто в Європі не очікував того, що ми маємо тепер в Україні. Яскравий приклад – канцлер ФРН Ангела Меркель, яка з великим здивуванням констатує, що у XXI столітті президент Росії мислить не глобальними, а територіальними категоріями... Путін намагався мислити категоріями глобальними. Це і спроби в рамках СНД реанімувати колишній СРСР, і створення Митного та Євразійського союзів... Але формула, яку запропонував він для країн пострадянського простору, не витримує критики з боку цих країн. Водночас проблема Заходу полягає в тому, що він завжди дивився на Росію як на важкого партнера, не розуміючи, що Росія завжди дивилася на Захід як на... ворога. З Москви Європа й нам продовжували пропонувати міфи. Ми приймали ці міфи, живучи в певних ілюзіях щодо намірів Росії, братерства слов'янських народів і спільного релігійного простору. Жили, не

підозрюючи, що насправді для Росії немає цінностей, через які вона не переступила б», – пояснив ректор Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. І наголосив: «Світ втратив систему колективної безпеки. Бо чим в іншому разі можна пояснити той факт, що Україна, яка протягом багатьох років незалежності брала участь у різноманітних миротворчих операціях, не може нині вирішити питання про введення миротворців на свою територію?».

Порядок безпеки в Європі зруйновано. З цим погодилися більшість як українських, так і польських експертів. «Усі міфи впали в 2014 році разом з анексією Криму. Але один міф лишився. Міф залізної зависи, що начебто відділяє одну частину Європи від іншої, в якій іде війна», – висловив незадоволення байдужістю європейців до ситуації в Україні колишній заступник міністра закордонних справ Польщі та депутат Європарламенту минулого скликання Павел Коваль.

Водночас інший відомий польський політик та опозиційний діяч 1980-х років Збігнев Буяк навіть поставив під сумнів спроможність НАТО захистити країни Балтії та колиш-

нього соцтабору в разі небезпеки з боку Росії. На його думку, перед російською загрозою, перед Москвою, яка демонструє світу лише аргументи сили, що вважалися ним уже знятими з порядку денного сучасної політики, Європа постає геть незахищеною. При цьому він спрогнозував: «Європейська армія ніколи не виникне!».

Із цим припущенням погодився й Павел Коваль, додавши: «Так. Що з того, що Європа створила Агентство з оборони, якщо про нього ніхто нічого не знає і воно не діє?!»...

«Російська агресія – це загроза не тільки Україні, а й усій Європі. Бо об'єктом агресії Путіна є не Україна, а світовий порядок», – підкреслив у виступі директор Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України Григорій Перепелиця. Тому учасник дискусії від України так само запропонував європейцям терміново позбавитися ілюзій і хибних уявлень. Замість них та того, щоб вигадувати, як зберегти Путіна обличчя, пан Перепелиця запропонував кардинально змінити парадигму відносин Заходу з Кремлем і нарешті сформувати антипутінську коаліцію.

14

Змагання з часом: швидкість проведення реформ та погіршення економічної ситуації у східного агресора

Але економічні реформи для України не менш важливі, ніж ефективний захист від російської агресії. Тому експерти говорили не тільки про політику, а й про економіку. Про те, наскільки ефективними можуть бути зміни у важкі воєнні часи. Обговорювали й те, чи існують нині серйозні перспективи співробітництва.

Бездискусійним, на думку польських та німецьких колег, є одне: Захід допомагатиме Україні тільки за умови здійснення справжніх реформ. Міжнародні фінансові інститути та США вже попередили уряд України про недостатність зусиль у сфері реформування. Українські колеги погодилися з критичною оцінкою, зауваживши, що всередині країни ці процеси перебувають під жорстким контролем громадянського суспільства. І сьогодні громадська думка й вітчизняні ЗМІ так само, як і Європа, не задоволені інтенсивністю реформ. Але пролунало зустрічне запитання: чи можна їх проводити справді ефективно на тлі нинішньої війни? Однозначну відповідь на нього аналітики так і не дали...

Утім, організатори конференції запропонували ґрунтовний аналіз економічної ситуації, яка склалася, й дійшли досить оптимістичного висновку про те, що, незважаючи на кризу, нинішня ситуація є особливо сприятливою для, зокрема, польського бізнесу, який, інвестуючи в

Україну, випередить інших закордонних інвесторів.

Нині обсяг торгівлі Польщі з РФ вчетверо більший, ніж з Україною. Головною складовою російського експорту є нафта, газ та похідні продукти. Відповідно з Росії у дев'ять разів більше імпортується, ніж з України. Натомість польський експорт до України тільки вдвічі менший, ніж до Росії. Якщо включити з польсько-російського торговельного обігу енергосіть, то він буде лише вдвічі більший за обіг із Києвом. Якщо під час розрахунку інтенсивності торговельних операцій урахувати кількість та пропорції населення країн, то інтенсивність торговельного обігу з Україною буде вдвічі більшою, ніж із РФ.

Щодо загального торговельного обміну, який нині на дуже низькому рівні, то, на думку фахівців, є всі передумови не тільки для його швидкого зростання, а й для того, щоб стати альтернативним торговельним майданчиком з огляду на скорочення зв'язків із Росією. При цьому особливу увагу було привернуто до обмеженого використання торговельних можливостей України через надзвичайно диспропорційно високий відсоток торговельних зв'язків із Росією.

Крім того, у доповідях експертів зазначалося: якщо Україна, незважаючи на несприятливу ситуацію, все-таки зможе провести реформи та

стабілізувати економіку, а економічна ситуація в Росії погіршуватиметься, ймовірність того, що українсько-російський конфлікт буде розв'язано на користь Києва, істотно зростає.

А ще дуже жваво й емоційно аналітики намагалися з'ясувати: олігархи в країні – це зло чи добро? При цьому польські й німецькі колеги зауважили, що особливою олігархічної системи України є уникнення сплати податків, таким чином нагадавши: боротьба з корупцією є одним із основних інструментів поліпшення фінансової системи країни. А з огляду на обсяги нашої тіньової економіки подолання корупції науковці визнають ключовим елементом майбутнього України.

Визначення реформи місцевого самоврядування як пріоритетної значною мірою копіювало б польський шлях реформування, також зазначали доповідачі. Тобто Україна, як і Польща після 1989 року, має робити ставку на місцеві та низові ініціативи. Створення сильного й

цифри

Вартість активів, що перебувають у руках 20 найбільших олігархів, становить 20% від загального обсягу активів української держави. Для порівняння: найбагатшому поляку Яну Кульчаку належить тільки 0,7% активів країни.

незалежного місцевого самоврядування може сприяти ефективнішій протидії олігархічній системі. Законопроект про місцеве самоврядування підготовлений, але не ухвалений. І цей приклад, як вважають наші західні партнери, є яскравою ілюстрацією іншої проблеми: відсутності чітко закріплених осіб або груп, які відповідають за окремі напрями реформування. Натомість принцип широкого обговорення рефор-

маторських ініціатив призводить до «розмивання» реформи через доопрацювання та поради різноманітних лобістів, впевнені провідні економісти.

Фахівці вважають, що рецесія в українській економіці може призупинитися з огляду на внутрішні резерви. Це – дешева робоча сила, скромні соціальні вимоги населення та великий потенціал внутрішнього ринку. На їхню

думку, за умов негайного проведення комплексу реформ Україна потребувала би протягом двох років тільки 30% суми тієї допомоги, що її отримала Греція. І, судячи з процесів, які відбуваються, Європейський Союз і США, підтримуючи Україну, все-таки не бажають створювати «чорну діру» в Європі та на кордоні з Росією, бо наслідки української економічної катастрофи матимуть глобальний характер.

Місце пам'яті фонду «Кшижова»

Головна його мета – зберегти пам'ять про рухи Опору, спрямовані проти тоталітарних режимів. Важливим елементом цього стилізованого залізного лабіринту є постійна виставка «Відкидаючи брехню. З історії опору та опозиції тоталітаризму в ХХ столітті». На ній представлена історія боротьби з нацистським та комуністичним режимами за права людини. Учасники конференції «Новий альянс у Європі: Польща–Україна–Німеччина» не виключили, що нинішня кривава війна України за незалежність так само може знайти своє відображення у Кшижові.

15

Дрогоз

Директор Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України Григорій ПЕРЕПЕЛИЦЯ:

– Чи створять країни Європи антипутінську коаліцію, залежить від України. Я наведу лише один приклад протидії агресії. 1991 рік. У подібний до Путіна спосіб Саддам Хусейн окупував частину території Кувейту. Кувейт – маленька країна в Перській затоці, яка, звісно, не могла чинити значного воєнного опору. Тоді Кувейт визнав себе жертвою агресії і як така жертва звернувся до ООН. На підставі цього було створено антиіракську коаліцію, що сформувала коаліційні сили на чолі зі США. Вони визволили Кувейт і завдали істотної поразки Іраку. Та оскільки ми обрали іншу парадигму – боротьбу з тероризмом, то поки що не можемо задіяти міжнародне право щодо захисту жертв агресії. Я прогноую продовження бойових дій на Сході України й наступ у глибокі країни. Це – найімовірніший сценарій, адже умови Мінська-2 підписані Росією задля забезпечення й полегшення цього наступу. Відведення важкої артилерії оголює лінію оборони української

армії, залишаючи наші блокпости без вогневої підтримки, що полегшує захоплення території російськими військами та сепаратистами.

Польський політик, історик, депутат Сейму V і VI скликань, колишній заступник міністра закордонних справ Польщі, депутат Європарламенту VII скликання Павел КОВАЛЬ:

– Тиск світової спільноти на російську владу з метою припинення її руху українською територією має свій ліміт. Цього багато хто в Європі не розуміє. Не розуміють і те, що це впливатиме на міцність позиції української влади в самій Україні. Якщо лідери європейських країн тиснутимуть на Україну, щоб вона за будь-яку ціну йшла на компроміс із Росією, то це загрожуватиме передовсім українській владі, котру не сприйматимуть громадянське суспільство, ті люди, які стояли на Майдані та воюють тепер на Сході. Якщо Росія піде далі, за демаркаційну лінію, окреслену Мінськом-2, то буде дуже важко, бо буде підірвано довіру українців до своєї влади. Це загроза. Щоб їй запобігти, Київ повинен жорстко заявити, що Мінськ-2 є крайньою межею компромісу.

